

Tipologia de públic

General

Presentació Arxius: Memòria de l'arquitectura

Reconstruir el territori a través dels arxius: arquitectura, memòria i identitat Comercial

Equipaments Industrial Religions Residencial

Arquitectes i mestres d'obra Mapa d'arxius Crèdits

Patrimoni construït, memòria conservada

La Xarxa d'Arxius Municipals de la Diputació de Barcelona presenta una nova exposició virtual durant la Setmana Internacional dels Arxius 2026. Enguany, amb motiu de la designació de Barcelona com a Capital Mundial de l'Arquitectura 2026 per la UNESCO i la UIA, la XAM ha triat com a tema **Patrimoni construït, memòria conservada**, amb la voluntat de vincular el contingut dels arxius municipals amb els edificis públics i privats dels seus municipis.

Presentació

Tots els municipis tenen un paisatge construït propi, format per edificis públics i privats amb usos diversos, que respon al context i a les necessitats de cada moment històric i que defineix, de manera singular, la fisonomia de cada ciutat, vila i poble.

L'arxiu municipal conserva, a través dels seus documents, testimonis d'edificis que formen part de la imatge arquitectònica dels pobles i ciutats. En alguns casos, es tracta d'edificis que encara existeixen; en d'altres, de construccions que només es van projectar, que han desaparegut o que s'han transformat amb el pas del temps respecte del seu ús originari.

Amb una cronologia que va de finals del segle XIX fins al segle XXI, la mostra **Patrimoni construït, memòria conservada** presenta, sense ànim d'exhaustivitat, un conjunt de 92 documents procedents de 46 arxius municipals, amb l'objectiu de posar en valor un paisatge construït ric i divers.

Organitzada en cinc àmbits temàtics en funció de l'ús dels edificis presentats — comercial, equipaments, industrial, religiós i residencial—, l'exposició virtual conté documents de diversa tipologia, com fotografies i, en gran mesura, projectes d'obra pública i privada. També s'hi recull una breu biografia dels arquitectes autors de les obres presentades.

L'estil del patrimoni arquitectònic i les tècniques constructives emprades pels arquitectes, sempre lligades a un context social, polític, econòmic i cultural, es poden resseguir a través dels documents d'arxiu. Aquests documents reforcen els vincles d'identitat i memòria d'un territori viscut per una població que s'ha anat succeint al llarg dels darrers cent anys aproximadament.

Al mateix temps, aquesta documentació no només permet mirar enrere. Els projectes, plànols, expedients i altres documents vinculats a l'activitat constructiva són també eines per a la gestió actual dels municipis, ja que ajuden a conèixer millor els edificis, orientar-ne la conservació, documentar-ne les transformacions i donar suport a futures actuacions sobre el patrimoni construït.

Gràcies a aquesta valuosa documentació, la Xarxa d'Arxius Municipals apropa el patrimoni documental local a la societat, amb la voluntat de suscitar l'interès necessari per conèixer-lo millor i, si escau, investigar-lo. La correcta gestió dels arxius municipals facilita la conservació i possibilita la difusió d'un patrimoni cultural d'alt valor històric, sovint no prou conegut, i posa de manifest el paper dels arxius com a servei públic al present i per al futur.

La mostra **Patrimoni construït, memòria conservada** ha estat coordinada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona i conté documentació dels arxius municipals gestionats pels arxivers itinerants del Programa de Manteniment de la Xarxa d'Arxius Municipals, corresponents a municipis de menys de 10.000 habitants de la demarcació de Barcelona.

Oficina de Patrimoni Cultural
Juny de 2026

Puja

Arxius: Memòria de l'arquitectura

Des de l'Arxiu Municipal de Jorba, **Andreu Ramírez López**, arquitecte especialitzat en Història i teoria de l'arquitectura, i **Joan Montblanc Lasaga**, arxiver itinerant de la Xarxa d'Arxius Municipals de la Diputació de Barcelona, ens expliquen la importància de la documentació vinculada a l'arquitectura per entendre i conèixer la història dels municipis.

Aquest vídeo complementa la documentació recollida als arxius municipals.

Arxius: Memòria de l'arquitectura (16:9)

Cultura DIBA

Mira a

Puja

Reconstruir el territori a través dels arxius: arquitectura, memòria i identitat

Al 1817 s'inaugura la primera classe d'arquitectura a l'Escola de la Llotja de Barcelona, que marca l'inici d'un llarg procés amb l'objectiu de consolidar un segon centre d'ensenyament reglamentat d'arquitectura fora de la capital estatal. Aquest fet suposa un punt d'inflexió per a la professionalització del sector de la construcció donat que, a

partir d'aquest moment, s'obre un debat intens entre els antics mestres d'obra, responsables durant anys de bona part de l'edificació del territori, i els nous arquitectes titulats: figures amb formació tècnica, visió artística i una clara voluntat de reconeixement social creixent. Aquesta polèmica s'estendrà al llarg de tot el segle XIX i comportarà una progressiva reducció de les competències tradicionals dels mestres d'obra, a favor dels arquitectes. En aquest context de canvi, els projectes d'obra civil més pragmàtics, com els cementiris de Sant Andreu de Tona o de Copons, van cedint progressivament el pas a solucions arquitectòniques d'un llenguatge més academicista, com el projecte de cementiri de Vallbona de l'arquitecte Josep Pausas i Coll, on es materialitzen les primeres formes de l'estil eclèctic.

A principis del segle XX, l'Escola d'Arquitectura de Barcelona assoleix un pes institucional molt més rellevant i un planejament formatiu ben definit. Obres públiques i privades configuren el paisatge arquitectònic dels municipis més reduïts de la mà d'arquitectes reconeguts com Ramon Maria Riudor, arquitecte municipal de Tiana, Jeroni Martorell amb els seus grups escolars a Súria o, inclús, obres aparentment menors però de gran rellevància per a la comunitat com el primer safareig públic a Prats de Lluçanès dissenyat per Alexandre Soler i March, deixeble de Lluís Domènech i Montaner. Així mateix, cal posar especial èmfasi en dues obres emblemàtiques: d'una banda, la Fàbrica Asland a Castellar de n'Hug, —una successió de voltes ceràmiques escalonades, tan característiques de l'obra de Guastavino, al Clot del Moro— i, d'altra banda, el xalet de Catllaràs, del qual recentment n'ha estat confirmada l'autoria d'Antoni Gaudí. Ambdues esdevenen fites del patrimoni modernista català, allunyades de l'hegemonia aclaparadora de la capital.

En paral·lel, el patrimoni arquitectònic adquirirà una dimensió simbòlica i representativa molt vinculada a un sentiment de catalanitat i pertinença compartides. Els projectes de restauració filològica tenen com a objectiu restituir la imatge incompleta o deteriorada de l'obra mitjançant un llenguatge formal coherent amb la resta del conjunt; un exemple n'és la culminació del campanar de l'església parroquial d'Ullastrell. Mentre que, en el mateix ordre de valors, per obres de nova construcció s'opta per estils regionals, amb elements procedents de la tradició arquitectònica local, tal com es va fer a la nova església i rectoria de Sant Cristòfol de Súria.

Durant les dècades de 1920 i 1930, arran de l'ideari noucentista impulsat per les elits intel·lectuals, es recupera l'imaginari clàssic en les arts i l'arquitectura. S'imposa així un retorn a l'ordre, amb formes sòbries i de caràcter representatiu, que marcarà bona part de la producció arquitectònica fins a la segona meitat del segle. L'única obra que podem trobar pertanyent al moviment modern serà la Casa Cervelló d'Antoni Puig Gairalt al municipi de Begues, d'una ortodòxia racionalista ben alineada amb les idees promogudes per Le Corbusier. En un altre context, la promoció d'un sistema d'escoles unitàries o *nacionales* permetrà l'accés a una educació primària als infants de poblacions allunyades com les de Folgueroles, Sallent, Jorba, Vallromanes o Calonge de Segarra, els plànols d'aquest últim datats al setembre de 1936, pocs mesos després de l'aixecament militar.

Un cop ocupada la ciutat de Barcelona, el secretari del Sindicat d'Arquitectes de Catalunya, el SAC, delega les seves funcions directives que passen a mans del *Colegio de Arquitectos*, controlat per les autoritats militars. Un any més tard, s'inicien els processos de depuració professional d'aquells arquitectes simpatitzants de la república o afins a organitzacions polítiques d'ideologies contraries al nou règim. Pel que fa al sector de la construcció, la precarietat dels materials disponibles i la manca d'indústria capacitada per a la producció a gran escala, obliguen a una reducció dels costos d'obra. Arquitectes com Martorell & Bohigas, transformaran aquesta precarietat de recursos en el seu principal tret característic: materials locals com les teules ceràmiques o els murs de maó estructurals, similars els que podem trobar a la

Casa Aymerich de Begues, es convertiran en elements identitaris d'una arquitectura de caire realista, origen de la futura "Escola de Barcelona," anomenada així posteriorment.

En el període de la Transició i durant les tres dècades següents, la nova generació d'arquitectes trobarà en el sistema de concursos públics una bona via d'obtenció de nous projectes. El concurs d'idees per a l'ordenació de la zona "Plaza Catalunya-Iglesia" a Arenys de Munt és un bon exemple d'aquest impuls revitalitzant promogut entre els estudiants d'arquitectura, futurs professionals del sector. No obstant, l'arribada de la crisi immobiliària deixa aturades centenars d'obres de nova planta que, juntament amb les reivindicacions ecologistes i la posada en valor de les arquitectures vernacles, provoca un canvi de paradigma on la rehabilitació i restauració de bens patrimonials i masies adopta un sentit crític i emocional de cara a la població.

A través dels documents d'arquitectura, es fa palesa la història dels entorns urbans on habitem. Gràcies a ells es pot recuperar tot aquell patrimoni material oblidat o desaparegut dels nostres pobles i ciutats. La seva preservació i difusió ens ajuda a mantenir els vincles afectius amb el territori, aquelles construccions que l'ocupen i la vida que es genera dins seu.

Andreu Ramírez López, arquitecte especialitzat en història i teoria de l'arquitectura

Puja Pujar

Comercial

Els edificis comercials són aquells destinats a la venda de productes, serveis o activitats de negoci. Formen part de la vida quotidiana dels municipis i reflecteixen l'evolució de les activitats econòmiques i de relació social. Hotels, cafès, oficines i tallers, entre d'altres, han estat escenari de treball, intercanvi i trobada. Hi destaquem els hotels que han estat testimonis del naixement del turisme local, i els cafès, que han tingut una funció de relació social entre la població.

imatge Plànol del projecte de casa d [Anterior](#)
r [Següen](#)
t

Plànol del projecte de casa d'Elies Tubau, Cafè Llobregat, 1909, La Pobla de Lillet.
Arquitecte: Josep Muntada. Arxiu Municipal de La Pobla de Lillet

Puja Pujar

Equipaments

Els equipaments són edificis vinculats a les activitats d'interès públic, social o comunitari necessàries per al funcionament de pobles i ciutats. Escoles, ajuntaments, ateneus, sindicats, escorxadors o cementiris configuren una arquitectura sovint singular, estretament relacionada amb la vida col·lectiva i paisatge de tots els municipis.

 [Anterior](#)
r [Següen](#)
t

Plànol del projecte del nou cementiri de Sant Andreu de Tona, 1887, Tona.
Arquitecte: Marià Callís. Arxiu Municipal de Tona

Puja Pujar

Industrial

Els edificis industrials són estructures pensades per allotjar activitats de producció, logística, emmagatzematge o transformació. Fàbriques i colònies industrials, entre altres construccions, han tingut un paper determinant en la configuració del paisatge, el creixement urbà i el desenvolupament social, econòmic, polític i cultural de molts municipis.

imatge Casa dels senyors de Berenguer, annexa a la fàbrica Berenguer i Companyia, 1897, Artés. Arquitecte: Joaquim Rivera (mestre d

 [Anterior](#)
r

 [Següen](#)
t

Casa dels senyors de Berenguer, annexa a la fàbrica Berenguer i Companyia,
1897, Artés. Arquitecte: Joaquim Rivera (mestre d'obres). Arxiu Municipal d'Artés

Puja Pujar

Religiós

Els edificis religiosos han estat i són espais de culte, pregària i comunitat. Sovint, també fites arquitectòniques i simbòliques dins el paisatge urbà i rural. Esglésies, rectories o campanars formen part del mosaic construït dels municipis i ajuden a entendre la seva evolució històrica, social i cultural.

imatge Plànols del projecte de construcció de nova església i campanar dAnterio
rSegüen
t

Plànols del projecte de construcció de nova església i campanar d'Ullastrell,
1908, Ullastrell. Arquitecte: Lluís Muncunill i Perellada. Arxiu Municipal
d'Ullastrell

Puja Pujar

Residencial

Els edificis residencials expliquen les formes d'habitar i l'evolució de la vida domèstica als municipis. Pensats per a ser viscuts, generen espais segurs i funcionals que es poden combinar amb espais d'esbarjo i comunitaris, incorporant-hi glorietses, jardins o miradors. Masies, cases particulars, xalets i altres construccions vinculades a l'habitatge han fet evolucionar el paisatge construït i mostren canvis en els models familiars, socials i territorials.

imatge Permís d [Anterior](#)
r [Següen](#)
t

Permís d'obra de la Casa Comelles, 1892, Gelida. Arquitecte: Joan Pascual Batlle.
Arxiu Municipal de Gelida

Puja Pujar

Arquitectes i mestres d'obra

Presentem una breu biografia dels arquitectes i mestres d'obra dels edificis públics i privats inclosos en aquesta exposició.

imatge Projecte de 18 habitatges per a la colònia obrera de Roda de Ter, Edifici Atalaia, 1945, Roda de Ter. Arquitecte: Marino Canosa.
Arxiu Municipal de Roda de Ter

 [Anterior](#)
r

 [Següent](#)
t

Projecte de 18 habitatges per a la colònia obrera de Roda de Ter, Edifici Atalaia,
1945, Roda de Ter. Arquitecte: Marino Canosa. Arxiu Municipal de Roda de Ter

Puja Pujar

Mapa d'arxius

[Mapa dels arxius municipals](#) amb els documents que han aportat a l'exposició.

 [mapa](#)

Puja Pujar

Crèdits

Coordinació i selecció de documents

Equip d'arxivers del Programa de Manteniment de la Xarxa d'Arxius Municipals de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona.

Procedència dels documents

Aquesta exposició virtual ha estat possible gràcies a la col·laboració dels ajuntaments que han autoritzat la reproducció en línia de documents conservats als seus arxius municipals:

Artés, Avià, Avinyonet del Penedès, Begues, Calonge de Segarra, Casserres, Castellar de n'Hug, Castellar del Riu, Castellolí, Cercs, Copons, l'Esquirol, el Figaró-Montmany, Fogars de Montclús, Folgueroles, Gelida, Gualba, Jorba, la Pobla de Lillet, Montmeló, Navàs, Olvan, Orpí, el Pla del Penedès, Prats de Lluçanès, Roda de Ter, Sallent, Sant Antoni de Vilamajor, Sant Cebrià de Vallalta, Sant Feliu Sasserra, Sant Iscle de Vallalta, Sant Julià de Vilatorrada, Sant Llorenç Savall, Sant Pere de Vilamajor, Sant Vicenç de Torelló, Santa Maria de Merlès, Santa Maria d'Oló, Súria, Tiana, Tona, Ullastrell, Vacarisses, Vallbona d'Anoia, Vallromanes, Vilada i Vilobí del Penedès.

Aquests arxius municipals formen part del [Programa de Manteniment](#), coordinat per l'[Oficina de Patrimoni Cultural](#) de la Diputació de Barcelona.

Fonts d'informació sobre arquitectes i mestres d'obra

La informació s'ha extret de fonts documentals i recursos digitals, que es relacionen a continuació:

Recursos digitals

<https://amarq.net/es/>
<https://www.arquitectes.cat/ca/arquitectes/departaments/arxiu>
<https://www.arquitecturacatalana.cat>
<https://www.arquitecturamodernista.cat>
<https://bcq.es/ca/home/>
<https://bombersenguerro.cat>
<https://criticartt.blogspot.com/2024/05/7-postals-per-un-estiu-sitges-alfons.html>
<https://www.diba.cat/ca/web/spal/>
<https://www.encyclopedia.cat/gran-encyclopedia-catalana>
<https://www.epdlp.com>
<https://invarquit.cultura.gencat.cat/>
<https://lagarriga.cat/parlem-de-turisme-manuel-joaquin-raspall-i-mayol-larquitecte-del-valles>
<https://modernismobarcelona.com/ca/autor>
<https://www.municipisindians.cat/ca>
<https://patrimonicultural.diba.cat/>
<https://www.poblesdecatalunya.cat>
<https://www.racba.org/>
<https://raco.cat/index.php/Ausa/article/view/39116>
<https://www.rafaelguastavino.com/>
<https://www.revistaigualada.cat/mots/bonaventura-bassegoda-muste/>
<https://sagradafamilia.org/historia-del-temple>
<https://www.santvicencdetorello.cat/sant-vicenc/pla-especial-de-borgonya>
https://torello.cat/wp-content/uploads/2021/04/Monografic_2011_una_passejada_per_torell_.pdf

<http://turismesantjulia.com/la-ruta-modernista/>

<https://xac.gencat.cat/>

<https://ca.wikipedia.org/wiki>

Bibliografia

Casanovas i Prat, Josep; Soler i Mata, Joan; Tort i Bardolet, Antoni (2006). «L'impuls de l'educació durant la Segona República: l'ensenyament públic a Osona (1931-1936)». *Ausa*, 22, p. 393-434.

Gil Tort, Rosa Maria (2022). «El somni del Cuerpo de Arquitectos Municipales de España, una experiència associativa professional de clara voluntat tecnocràtica, 1928-1950». *Recerques: història, economia, cultura*, 80, p. 31-54.

<https://doi.org/10.31009/recerques.2022.i80.03>

Rosselló i Raventós, Joan (1988). «La incidència de l'arquitectura de Joan Pascual i Batlle en la conformació de la Gelida actual». *Miscel·lània penedesenca*, 12, p. 227-242.

Salarich i Torrents, Miquel S.; Ylla-Català i Genís, Miquel S. (1983). *Vigatans il·lustres*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs.

Puja Pujar

Institució

[La Diputació de Barcelona](#)

[Recintes](#)

[Contacte](#)

Actualitat

[Diari de la Diba](#)

[Els nostres butlletins](#)

[Comunitats de pràctica](#)

Directori

[Contactes](#)

[Xarxes socials](#)

[Apps](#)

[Facebook de la Diputació de Barcelona](#) [X de la Diputació de Barcelona](#) [Youtube de la Diputació de Barcelona](#)

[Instagram de la Diputació de Barcelona](#) [LinkedIn de la Diputació de Barcelona](#) [TikTok Diputació de Barcelona](#)

[Telegram de la Diputació de Barcelona](#) [Threads de la Diputació de Barcelona](#) [Bluesky de la Diputació de Barcelona](#)

[Avis legal](#) [Accessibilitat](#) [Mapa web](#)

Diputació de Barcelona. Rambla de Catalunya, 126. 08008 Barcelona. Tel. 934 022 222